Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Fjerde Afdeling)

16. juni 2022*

»Appel – konkurrence – karteller – optiske diskdrev – afgørelse, hvorved fastslås en overtrædelse af artikel 101 TEUF og artikel 53 i aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde af 2. maj 1992 – samlet og vedvarende overtrædelse – begreb – hemmelige aftaler vedrørende udbud for optiske diskdrev til bærbare computere og stationære computere iværksat af to computerproducenter«

I sag C-698/19 P,

angående appel i henhold til artikel 56 i statutten for Den Europæiske Unions Domstol, iværksat den 20. september 2019,

Sony Optiarc Inc., Atsugi (Japan),

Sony Optiarc America Inc., San Jose (De Forenede Stater),

ved avocats E. Kelly, N. Levy og R. Snelders,

appellanter,

den anden part i appelsagen:

Europa-Kommissionen ved A. Dawes, M. Farley, F. van Schaik og L. Wildpanner, som befuldmægtigede,

sagsøgt i første instans,

har

DOMSTOLEN (Fjerde Afdeling),

sammensat af formanden for Tredje Afdeling, K. Jürimäe (refererende dommer), som fungerende formand for Fjerde Afdeling, og dommerne S. Rodin og N. Piçarra,

generaladvokat: G. Pitruzzella,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

* Processprog: engelsk.

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 3. juni 2021,

afsagt følgende

Dom

1 Med appellen har Sony Optiarc Inc. og Sony Optiarc America Inc. (herefter samlet »appellanterne«) nedlagt påstand om ophævelse af Den Europæiske Unions Rets dom af 12. juli 2019, Sony Optiarc og Sony Optiarc America mod Kommissionen (T-763/15, ikke trykt i Sml., herefter »den appellerede dom«, EU:T:2019:517), hvorved Retten frifandt Europa-Kommissionen i appellanternes søgsmål med principal påstand om delvis annullation af Kommissionens afgørelse C(2015) 7135 final af 21. oktober 2015 om en procedure efter artikel 101 TEUF og artikel 53 i EØS-aftalen (sag AT.39639 – Optiske diskdrev) (herefter »den omtvistede afgørelse«), for så vidt som den vedrører appellanterne, og, subsidiært, om nedsættelse af den bøde, som de var blevet pålagt.

Retsforskrifter

2 Rådets forordning (EF) nr. 1/2003 af 16. december 2002 om gennemførelse af konkurrencereglerne i [artikel 101 TEUF] og [102 TEUF] (EFT 2003, L 1, s. 1) fastsætter følgende i artikel 23, stk. 2 og 3:

»2. [Europa-]Kommissionen kan ved beslutning pålægge virksomheder og virksomhedssammenslutninger bøder, hvis de forsætligt eller uagtsomt:

a) overtræder [artikel 101 TEUF eller 102 TEUF], eller

b) handler i strid med en beslutning om foreløbige forholdsregler i henhold til artikel 8, eller

c) undlader at efterkomme et tilsagn, der er gjort bindende ved beslutning i henhold til artikel 9.

[…]

Hvis en overtrædelse begået af en virksomhedssammenslutning vedrører medlemsvirksomhedernes aktiviteter, kan bøden ikke overstige 10% af summen af den samlede omsætning for de medlemmer, der er aktive på det marked, der er berørt af den af virksomhedssammenslutningen begåede overtrædelse.

3. Ved fastlæggelse af bødens størrelse skal der tages hensyn til både overtrædelsens grovhed og varighed.«

3 Denne forordnings artikel 27, stk. 2, fastsætter:

»De deltagende parters ret til forsvar skal sikres fuldt ud i procedureforløbet. De har ret til indsigt i Kommissionens sagsakter med forbehold af virksomhedernes berettigede interesse i, at deres forretningshemmeligheder ikke afsløres. Aktindsigten omfatter ikke Kommissionens og de nationale konkurrencemyndigheders fortrolige oplysninger og interne dokumenter. Aktindsigten omfatter således ikke korrespondance mellem Kommissionen og medlemsstaternes konkurrencemyndigheder eller mellem medlemsstaternes konkurrencemyndigheder indbyrdes, herunder dokumenter, som er

udarbejdet i henhold til artikel 11 og 14. Dette stykke er ikke til hinder for, at Kommissionen videregiver eller anvender oplysninger, som er nødvendige for at bevise en overtrædelse.«

4 Nævnte forordnings artikel 31 har følgende ordlyd:

»Domstolen har fuld prøvelsesret med hensyn til klager over beslutninger, hvorved Kommissionen fastsætter en bøde eller en tvangsbøde. Den kan ophæve, nedsætte eller forhøje den pågældende bøde eller tvangsbøde.«

5 Med hensyn til bødeberegningen fastsætter punkt 6 og 13 i retningslinjer for beregning af bøder efter artikel 23, stk. 2, litra a), i forordning nr. 1/2003 (EUT 2006, C 210, s. 2) (herefter »retningslinjerne for beregning af bøder«) følgende:

»6. […] Værdien af den afsætning, overtrædelsen omfatter, kombineret med overtrædelsens varighed anses for i tilstrækkelig grad at afspejle både overtrædelsens og de enkelte deltagende virksomheders økonomiske betydning. Anvendelsen af disse faktorer giver et godt fingerpeg om bødens størrelse og bør ikke opfattes som grundlag for en automatisk og aritmetisk beregningsmetode.

[…]

13. Med henblik på at fastsætte bødens grundbeløb anvender Kommissionen værdien af virksomhedens afsætning af varer eller tjenester, som er direkte eller indirekte […] forbundet med overtrædelsen, i det relevante geografiske område inden for [Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS)]. […]«

Tvistens baggrund og den omtvistede afgørelse

6 Baggrunden for sagen er anført i den appellerede doms præmis 1-32 og kan med henblik på nærværende sag sammenfattes således.

7 Den første appellant, Sony Optiarc (tidligere Sony NEC Optiarc Inc.), er et japansk aktieselskab. Det blev oprettet den 3. april 2006 som Sony Corporations og NEC Corporations joint venture med navnet Sony NEC Optiarc Inc. Hvert moderselskab overførte sine respektive aktiviteter i sektoren for optiske diskdrev hertil.

8 Fra den 2. april 2007 forhandlede og opnåede Sony NEC Optiarc sammen med sit helejede datterselskab, Sony Optiarc America (tidligere Sony NEC Optiarc America Inc.), den anden appellant, aftaler efter udbud og modtog bestillinger fra i hvert fald Dell Inc. vedrørende optiske diskdrev. Sony NEC Optiarc og Sony NEC Optiarc America benævnes samlet »Sony Optiarc« i den omtvistede afgørelse. Modsat er »Sony/Optiarc« i den omtvistede afgørelse en betegnelse for de to selskaber Sony Corporation og Sony Optiarc, som fælles afgav mundtlige redegørelser og besvarede Kommissionens anmodninger om oplysninger. Efter den 1. september 2007 fortsatte Sony NEC Optiarc med at deltage i de udbudsprocedurer, som Dell afholdt. Selskabet blev støttet af en ansat hos Sony Electronics (Singapore) Pte. Ltd, som handlede på vegne af Sony Optiarc og på grundlag af dette selskabs instrukser.

9 Den omhandlede overtrædelse vedrører optiske diskdrev, der bl.a. anvendes i personlige computere (stationære computere og bærbare computere) fremstillet af Dell og Hewlett Packard (herefter »HP«).

10 Dell og HP er de to største producenter af originale produkter på verdensmarkedet for personlige computere. Disse to selskaber anvender klassiske udbudsprocedurer, der afholdes på verdensplan og bl.a. indebærer kvartalsmæssige forhandlinger om priser på verdensplan og om de samlede indkøbsmængder med et lille antal udvalgte leverandører af optiske diskdrev.

11 Udbudsprocedurerne omfatter anmodninger om tilbud, elektroniske anmodninger om tilbud, online-forhandlinger, elektroniske auktioner og bilaterale forhandlinger (offline). Ved afslutningen af et udbud tildeler kunderne mængder til de deltagende leverandører af optiske diskdrev på grundlag af den pris, de tilbød.

12 Den 14. januar 2009 modtog Kommissionen en ansøgning om bødefritagelse i medfør af dennes meddelelse om bødefritagelse eller bødenedsættelse i kartelsager (EUT 2006, C 298, s. 17) fra Koninklijke Philips NV. Den 29. januar og den 2. marts 2009 blev denne ansøgning udvidet til ud over dette selskab at omfatte Lite-On IT Corporation og deres joint venture Philips, & Lite-On Digital Solutions Corporation.

13 Den 30. juni 2009 indrømmede Kommissionen Koninklijke Philips, Lite-On IT og Philips & Lite-On Digital Solutions en betinget bødefritagelse.

14 Den 18. juli 2012 sendte Kommissionen en klagepunktsmeddelelse til 13 leverandører af optiske diskdrev, herunder appellanterne (herefter »klagepunktsmeddelelsen«), hvori den anførte, at disse selskaber havde tilsidesat artikel 101 TEUF og artikel 53 i aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde af 2. maj 1992 (EFT 1994, L 1, s. 3, herefter »EØS-aftalen«), idet de fra den 5. februar 2004 til den 29. juni 2009 havde deltaget i et kartel vedrørende optiske diskdrev, som bestod i at samordne deres adfærd hvad angår udbudsprocedurer organiseret af to computerproducenter, nemlig Dell og HP.

15 Den 29. oktober 2012 fremsatte appellanterne deres skriftlige bemærkninger som svar på klagepunktsmeddelelsen. Den 29. og 30. november 2012 deltog samtlige modtagere af klagepunktsmeddelelsen i en mundtlig høring.

16 Kommissionen vedtog den 21. oktober 2015 den omtvistede afgørelse.

17 I denne afgørelse fastslog Kommissionen, at karteldeltagerne havde samordnet deres konkurrencemæssige adfærd fra i hvert fald den 23. juni 2004 til den 25. november 2008. Kommissionen præciserede, at denne samordning blev foretaget med et netværk af parallelle, bilaterale kontakter. Kommissionen anførte, at karteldeltagerne tilsigtede at tilpasse deres udbud på markedet og at sørge for, at priserne forblev på et højere niveau end det, de ville have været uden disse bilaterale kontakter.

18 I den omtvistede afgørelse præciserede Kommissionen, at karteldeltagernes samordning vedrørte kundekonti for Dell og HP. Ifølge Kommissionen anvendte Dell og HP ud over bilaterale forhandlinger med leverandørerne af optiske diskdrev standardudbudsprocedurer, som fandt sted mindst én gang i kvartalet. Kommissionen anførte, at kartelmedlemmerne anvendte deres netværk af bilaterale kontakter til at manipulere disse udbudsprocedurer, hvorved de modarbejdede deres kunders forsøg på at stimulere priskonkurrencen.

19 Ifølge Kommissionen gav den regelmæssige udveksling af oplysninger kartelmedlemmerne mulighed for at få et meget detaljeret kendskab til deres konkurrenters hensigter, inden de deltog i en udbudsprocedure, og de kunne derfor forudse deres konkurrencemæssige strategi.

20 Kommissionen tilføjede, at kartelmedlemmerne jævnligt udvekslede oplysninger om deres priser vedrørende bestemte kunders konti samt oplysninger uden forbindelse til disse priser, såsom den eksisterende produktion og leveringskapaciteten, lagerbeholdningen, situationen med hensyn til kvalificeringen og tidspunktet for indførelsen af nye produkter eller forbedringer. Kommissionen anførte, at leverandørerne af optiske diskdrev overvågede de endelige resultater af de afsluttede udbudsprocedurer, dvs. den opnåede indplacering, pris og mængde.

21 Kommissionen anførte ligeledes, at leverandørerne af optiske diskdrev, selv om de vidste, at de skulle holde deres kontakter hemmelige i forhold til kunderne, anvendte de midler, som de fandt tilstrækkeligt egnede til at nå det ønskede resultat, til at kontakte hinanden. Den præciserede desuden, at et forsøg på at indkalde til et møde med henblik på at planlægge jævnlige multilaterale møder mellem leverandørerne af optiske diskdrev var mislykkedes i 2003, efter at det blev afsløret over for en kunde. Ifølge Kommissionen var der i stedet for disse møder bilaterale kontakter, som navnlig foregik som telefonsamtaler, og nogle gange også med elektroniske beskeder, herunder på private e-mailadresser og beskedtjenester eller under møder, der hovedsageligt blev afholdt mellem forvalterne af konti på verdensplan.

22 Kommissionen fastslog, at karteldeltagerne kontaktede hinanden jævnligt, og at disse kontakter, som hovedsageligt var telefoniske, blev hyppigere under udbudsprocedurer, hvorunder der kunne være flere opkald pr. dag mellem visse karteldeltageres kontaktpersoner. Kommissionen præciserede, at kontakterne mellem bestemte karteldeltageres kontaktpersoner generelt var betydeligt højere end mellem visse andre.

23 Hvad angår beregningen af den bøde, som appellanterne blev pålagt, støttede Kommissionen sig på retningslinjerne for beregning af bøder.

24 Med henblik på at fastsætte bødens grundbeløb fastslog Kommissionen indledningsvis, at det, henset til de betydelige forskelle hvad angår varigheden af deltagelsen for leverandørerne af optiske diskdrev og for bedre at kunne gengive varighedens reelle betydning, var passende at anvende et årligt gennemsnit beregnet på grundlag af den reelle værdi af de pågældende virksomheders afsætning i hele kalendermåneder under deres respektive deltagelse i overtrædelsen.

25 Kommissionen forklarede således, at afsætningens værdi blev beregnet på grundlag af afsætningen af optiske diskdrev til personlige computere faktureret over for HP's og Dells enheder inden for EØS.

26 Kommissionen fastslog endvidere, at eftersom den konkurrencebegrænsende adfærd i forhold til HP var begyndt senere, og for at tage hensyn til kartellets udvikling, skulle værdien af den relevante afsætning beregnes særskilt for HP og for Dell, og at der skulle anvendes to multiplikationsfaktorer alt efter varigheden.

27 Eftersom det ikke var godtgjort, at appellanterne deltog i kontakterne vedrørende HP, pålagde Kommissionen dem kun ansvar for samordningen i forhold til Dell.

28 Herefter besluttede Kommissionen, at eftersom aftalerne om samordning af priser af natur er blandt de mest alvorlige overtrædelser af artikel 101 TEUF og EØS-aftalens artikel 53, og da kartellet i hvert fald omfattede EØS, var den sats, der skulle anvendes ved fastlæggelsen af grovheden, i det foreliggende tilfælde 16% for alle modtagerne af den omtvistede afgørelse.

29 Kommissionen anførte desuden, at den, henset til omstændighederne i det foreliggende tilfælde, havde besluttet at tilføje yderligere 16% med henblik på den afskrækkende virkning.

30 Kommissionen nedsatte endvidere den bøde, som appellanterne blev pålagt, med 3% for at tage hensyn til den omstændighed, at de ikke havde kendskab til en del af den samlede og vedvarende overtrædelse vedrørende HP, for på passende og tilstrækkelig vis at afspejle deres adfærds mindre alvorlige karakter.

31 Den omtvistede afgørelses dispositive del er, for så vidt som den vedrører appellanterne, affattet således:

»Artikel 1

Følgende virksomheder har overtrådt artikel 101 TEUF og EØS-aftalens artikel 53 ved i de angivne tidsrum at have deltaget i en samlet og vedvarende overtrædelse, som består i flere [separate] overtrædelser i sektoren for optiske diskdrev inden for hele EØS, der bestod i aftaler om samordning af priser:

[…]

g) Sony Optiarc […] fra den 25. juli 2007 til den 29. oktober 2008 og Sony Optiarc America […] fra den 25. juli 2007 til den 31. oktober 2007 for deres samordning i forhold til Dell

[…]

Artikel 2

For den i artikel 1 omhandlede overtrædelse pålægges følgende bøder:

[…]

g) Sony Optiarc […]: 9 782 000 EUR, hvoraf 5 433 000 EUR in solidum med Sony Optiarc America […]

[…]«

Sagsbehandlingen for Retten og den appellerede dom

32 Ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 31. december 2015 anlagde appellanterne søgsmål med påstand principalt om annullation af den omtvistede afgørelse, for så vidt som den vedrørte selskaberne, og, subsidiært, om nedsættelse af den bøde, som de var blevet pålagt.

33 Appellanterne fremsatte to anbringender til støtte for søgsmålet, hvoraf det første i det væsentlige vedrørte spørgsmålet om en overtrædelse af artikel 101 TEUF, og det andet, der var fremsat subsidiært, vedrørte beregningen af denne bøde.

34 I den appellerede dom forkastede Retten disse anbringender og frifandt dermed Kommissionen i det hele.

Parternes påstande

35 Med appellen har appellanterne nedlagt følgende påstande:

– Den appellerede dom ophæves.

– Påstandene nedlagt i første instans tiltrædes.

– Kommissionen tilpligtes at betale sagsomkostningerne, herunder omkostningerne i forbindelse med sagen i første instans.

– Subsidiært hjemvises sagen til Retten, og afgørelsen om sagsomkostningerne i første instans og under appellen udsættes.

36 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

– Appellen forkastes.

– Appellanterne tilpligtes at betale alle sagsomkostningerne i forbindelse med nærværende sag.

Om appellen

37 Til støtte for deres appel har appellanterne fremsat fire anbringender, som i det væsentlige vedrører Rettens bedømmelse af for det første eksistensen af en samlet og vedvarende overtrædelse, for det andet overtrædelsens varighed, for det tredje konstateringen af flere separate overtrædelser, for det fjerde størrelsen af den bøde, som de blev pålagt.

38 Domstolen finder det hensigtsmæssigt at behandle det tredje anbringende, inden det første, det andet og det fjerde anbringende undersøges.

Det tredje anbringende

Parternes argumentation

39 Appellanternes tredje anbringende består af to led.

– *Det tredje anbringendes første led*

40 Med det tredje anbringendes første led har appellanterne gjort gældende, at Retten begik en retlig fejl ved at fastslå, at Kommissionen ikke havde tilsidesat deres ret til forsvar, da denne institution for første gang i den omtvistede afgørelse foreholdt dem at have deltaget i flere separate overtrædelser.

41 I klagepunktsmeddelelsen, navnlig punkt 310, 317 og 318, anføres en samlet og vedvarende overtrædelse. Kommissionen fandt det kunstigt at opdele den angivelige adfærd i flere separate overtrædelser. Kommissionen fandt for første gang i den omtvistede afgørelse, at denne samlede og vedvarende overtrædelse bestod af flere separate overtrædelser. Denne afgørelse afveg således

væsentligt fra kvalifikationen i klagepunktsmeddelelsen, og dermed fik appellanterne ikke mulighed for inden vedtagelsen af nævnte afgørelse at bestride kvalifikationen af hver individuel kontakt som en separat og selvstændig overtrædelse.

42 Ved i den appellerede doms præmis 211, 212 og 219 at lægge til grund, at en samlet og vedvarende overtrædelse nødvendigvis består af flere forskellige overtrædelser, nåede Retten til en konklusion, der er i strid med Rettens og Domstolens praksis, hvorefter en samlet og vedvarende overtrædelse alene kan, men ikke skal, bestå af flere separate overtrædelser. Herved begik Retten en retlig fejl, som foranledigede den til ikke at fastslå, at Kommissionen havde tilsidesat appellanternes ret til forsvar.

43 I første række har Kommissionen i svarskriftet fremsat generelle bemærkninger, inden den har besvaret argumenterne i appellanternes tredje anbringendes to led.

44 For det første er appellanternes argumenter om Kommissionens mellemliggende konstatering i den omtvistede afgørelse, hvorefter deres konkurrencebegrænsende kontakter ligeledes udgjorde flere separate overtrædelser, uvirksomme. Retten tiltrådte nemlig Kommissionens primære konstatering om en samlet og vedvarende overtrædelse samt om appellanternes deltagelse i denne overtrædelse. Denne tiltrædelse begrunder i sig selv konklusionen i den omtvistede afgørelses artikel 1, litra g), samt den bøde, som appellanterne blev pålagt i henhold til denne afgørelses artikel 2, litra g).

45 For det andet er appellanternes argumenter støttet på den urigtige forudsætning om, at Retten fastslog, at en samlet og vedvarende overtrædelse af artikel 101, stk. 1, TEUF nødvendigvis består af flere separate og selvstændige overtrædelser af denne bestemmelse. I den appellerede doms præmis 210 og 211 fastslog Retten blot, at en samlet og vedvarende overtrædelse forudsætter en »helhed af adfærd«, der i sig selv kan kvalificeres som separate overtrædelser. I den appellerede doms præmis 208, 209 og 212-216 tilføjede Retten i det væsentlige, at den samlede og vedvarende overtrædelse i det foreliggende tilfælde reelt bestod af flere separate overtrædelser, hvorom appellanterne var blevet hørt.

46 I anden række har Kommissionen hvad nærmere bestemt angår det tredje anbringendes første led for det første gjort gældende, at dette led er støttet på en faktisk urigtig hypotese. Det fremgår klart af den appellerede doms præmis 209-214, at klagepunktsmeddelelsen allerede havde oplyst appellanterne om de pågældende separate overtrædelser.

47 For det andet er konstateringerne i denne doms præmis 209, 214 og 215 en fastlæggelse af de faktiske omstændigheder, som ikke kan anfægtes under appelsagen.

48 For det tredje modsiges appellanternes argument om, at Kommissionen ikke hørte dem om de pågældende separate overtrædelser, af den klare formulering af klagepunktsmeddelelsens punkt 353, 354 og 276 og er baseret på en urigtig fortolkning af retspraksis, idet Domstolen allerede har fastslået, at et eller flere elementer i en række af handlinger eller i en sammenhængende adfærd i sig selv kan udgøre en overtrædelse af artikel 101 TEUF.

49 For det fjerde forudsætter konstateringen af en samlet og vedvarende overtrædelse i modsætning til, hvad appellanterne har anført, ikke, at der foreligger flere separate overtrædelser. Appellanterne blev hørt om konstateringen af såvel den omhandlede samlede og vedvarende overtrædelse som af de separate overtrædelser, som denne bestod af, således at deres ret til

forsvar ikke blev tilsidesat. Appellanterne blev under den administrative procedure nemlig sat i stand til at forstå, at de også blev foreholdt de handlinger, som denne samlede og vedvarende overtrædelse bestod af.

– *Det tredje anbringendes andet led*

50 Med det tredje anbringendes andet led har appellanterne foreholdt Retten at have begået en retlig fejl, da den konkluderede, at den omtvistede afgørelse var tilstrækkeligt begrundet med hensyn til eksistensen af flere separate overtrædelser.

51 I den omtvistede afgørelse forklarede Kommissionen nemlig ikke for hvert enkelt aspekt af adfærden eller hver gruppe eller flerhed af grupper af bilaterale kontakter, der kunne udgøre en separat overtrædelse, for det første denne overtrædelses art og omfang, for det andet kvalificeringen heraf som en aftale eller samordnet praksis som omhandlet i artikel 101 TEUF, for det tredje grundende til og beviserne til støtte for hver kvalificering, for det fjerde de virksomheder, der skulle pålægges ansvaret for hver separat overtrædelse, og for det femte grunden til, at det i modsætning til det standpunkt, som Kommissionen havde anført i klagepunktsmeddelelsen, var kunstigt at identificere flere separate overtrædelser.

52 Retten begik en retlig fejl, idet den ikke anerkendte, at de separate overtrædelsers omfang aldrig var blevet beskrevet eller forklaret. I den appellerede doms præmis 227 fastslog den nemlig, at Kommissionen korrekt havde fundet, at konstateringen af en samlet og vedvarende overtrædelse nødvendigvis legitimerede denne institutions konklusioner om flere separate overtrædelser.

53 Kommissionen har gjort gældende, at det tredje anbringendes andet led skal forkastes som ugrundet.

54 Retten fastslog med føje, at den primære konstatering af en samlet og vedvarende overtrædelse og den mellemliggende konstatering af separate overtrædelser er indbyrdes sammenhængende. For det første udgør appellanternes argument om, at Retten forkastede deres argumenter i den appellerede dom, fordi den var af den urigtige opfattelse, at konstateringerne om den samlede og vedvarende overtrædelse nødvendigvis legitimerede konstateringerne om flere separate overtrædelser, en urigtig gengivelse af indholdet af den appellerede doms præmis 227. For det andet blev appellanterne sat i stand til at forstå grundene til den omtvistede afgørelse og havde haft mulighed for at fremsætte deres bemærkninger til hver konkurrencebegrænsende kontakt, som de blev tilregnet. For det tredje fremgår det af dom af 23. november 2006, Asnef-Equifax og Administración del Estado (C-238/05, EU:C:2006:734, præmis 30-32), at når det er godtgjort, at elementerne i en overtrædelse af artikel 101, stk. 1, TEUF foreligger, er det uden betydning, om den pågældende hemmelige adfærd kvalificeres som aftale eller samordnet praksis. I denne forbindelse anerkendte Retten i den appellerede doms præmis 230, at appellanterne med urette gjorde gældende, at Kommissionen i den omtvistede afgørelse burde have kvalificeret de separate overtrædelser individuelt som »aftaler« eller »samordnet praksis«.

Domstolens bemærkninger

55 Med det tredje anbringende har appellanterne gjort gældende, at Retten begik flere retlige fejl, da den fastslog, at en samlet og vedvarende overtrædelse nødvendigvis består af flere separate overtrædelser. Dette foranledigede den til fejlagtigt at fastslå, for det første at Kommissionen ikke

havde tilsidesat deres ret til forsvar, og for det andet at denne institution havde givet en tilstrækkelig begrundelse for den omtvistede afgørelse hvad angår de separate overtrædelser, som appellanterne blev tilregnet.

56 Det skal i denne henseende bemærkes, at Kommissionen i den omtvistede afgørelses artikel 1, litra g), i det væsentlige konstaterede dels en samlet og vedvarende overtrædelse, dels »flere separate overtrædelser«, som denne overtrædelse bestod af.

57 I denne forbindelse tilsigter det tredje anbringende alene at anfægte Rettens bedømmelse af sidstnævnte konstatering om, at der forelå flere separate overtrædelser. Dette anbringende vedrører derimod ikke Rettens bedømmelse af konklusionen i denne bestemmelse, hvorefter appellanterne havde deltaget i en samlet og vedvarende overtrædelse.

58 I modsætning til, hvad Kommissionen har anført, følger det heraf, at for så vidt som denne institution i det foreliggende tilfælde støttede den omtvistede afgørelse på to forskellige konstateringer af overtrædelser, kan dette anbringende ikke umiddelbart forkastes som uvirksomt.

– *Indledende bemærkninger*

59 Det fremgår af fast retspraksis, at en overtrædelse af artikel 101, stk. 1, TEUF kan foreligge ikke alene ved en enkeltstående handling, men også ved en række handlinger eller en sammenhængende adfærd, selv om et eller flere elementer i rækken af handlinger eller i den sammenhængende adfærd også i sig selv og isoleret betragtet kan udgøre en tilsidesættelse af denne bestemmelse. Når de forskellige former for adfærd indgår i en »samlet plan«, fordi de har det samme formål, nemlig at fordreje konkurrencevilkårene inden for det indre marked, kan Kommissionen således med rette pålægge ansvaret for disse former for adfærd på grundlag af deltagelsen i overtrædelsen betragtet i sin helhed (jf. i denne retning dom af 6.12.2012, Kommissionen mod Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, præmis 41 og den deri nævnte retspraksis).

60 En virksomhed, der har deltaget i en sådan samlet og vedvarende overtrædelse ved egne handlinger, som falder ind under de i artikel 101, stk. 1, TEUF omhandlede begreber »aftaler« og »samordnet praksis« med et konkurrencebegrænsende formål, og som havde til formål at bidrage til gennemførelsen af overtrædelsen i sin helhed, kan således også være ansvarlig for de handlinger, som andre virksomheder har foretaget som led i denne overtrædelse, for så vidt angår hele det tidsrum, hvor virksomheden har deltaget i den (jf. i denne retning dom af 6.12.2012, Kommissionen mod Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, præmis 42 og den deri nævnte retspraksis).

61 Som generaladvokaten har anført i punkt 59 i forslaget til afgørelse, kræver en virksomheds deltagelse i en samlet og vedvarende overtrædelse ikke dens direkte deltagelse i hele den samlede konkurrencebegrænsende adfærd, som denne overtrædelse består af (jf. i denne retning dom af 22.10.2020, Silver Plastics og Johannes Reifenhäuser mod Kommissionen, C-702/19 P, EU:C:2020:857, præmis 82 og den deri nævnte retspraksis).

62 Det er i lyset af disse overvejelser, at det tredje anbringende skal undersøges.

– *Det tredje anbringendes første led*

63 Med det tredje anbringendes første led har appellanterne gjort gældende, at Retten begik en retlig fejl ved at forkaste deres argument om, at Kommissionen havde tilsidesat deres ret til forsvar, da den for første gang i den omtvistede afgørelse ud over deres deltagelse i den samlede og vedvarende overtrædelse foreholdt dem at have deltaget i flere separate overtrædelser, som svarede til den adfærd, der henhørte under denne samlede og vedvarende overtrædelse.

64 I første række skal det bemærkes, at begrebet »samlet og vedvarende overtrædelse« forudsætter en sammenhængende adfærd, som også i sig selv kan udgøre en overtrædelse af artikel 101, stk. 1, TEUF. Selv om en sammenhængende adfærd på de betingelser, der er nævnt i nærværende doms præmis 59 og 60, kan kvalificeres som en samlet og vedvarende overtrædelse, kan det ikke heraf udledes, at hver enkelt form for adfærd i sig selv og isoleret set nødvendigvis skal kvalificeres som en separat overtrædelse af denne bestemmelse. For at gøre dette skal Kommissionen nemlig desuden identificere og kvalificere hver enkelt nævnte handling som en sådan og derefter bevise den pågældende virksomheds involvering i de handlinger, den tilregnes.

65 I denne forbindelse har Domstolen allerede fastslået, at det kun kan komme i betragtning at opdele en afgørelse fra Kommissionen, i henhold til hvilken et samlet kartel kvalificeres som en samlet og vedvarende overtrædelse, på denne måde, hvis for det første den nævnte virksomhed under den administrative procedure blev sat i stand til at forstå, at den også blev foreholdt hver enkelt adfærd, som kartellet består af, og derfor at forsvare sig desangående, og hvis denne afgørelse for det andet er tilstrækkeligt klar i denne henseende (dom af 6.12.2012, Kommissionen mod Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, præmis 46).

66 I anden række følger det med hensyn til retten til forsvar af fast retspraksis, at overholdelsen af denne ret i enhver procedure, som kan føre til, at der pålægges sanktioner, navnlig bøder eller tvangsbøder, udgør et grundlæggende EU-retligt princip, som Kommissionen skal overholde fuldt ud (jf. i denne retning dom af 5.3.2015, Kommissionen m.fl. mod Versalis m.fl., C-93/13 P og C-123/13 P, EU:C:2015:150, præmis 94 og den deri nævnte retspraksis).

67 Som Retten med føje anførte i den appellerede doms præmis 72, bestemmes i forordning nr. 1/2003, at parterne skal tilsendes en klagepunktsmeddelelse, som klart skal angive de væsentlige faktiske forhold, som Kommissionen støtter sig på i denne fase af proceduren. En sådan klagepunktsmeddelelse udgør en proceduremæssig garanti, der anvender det grundlæggende EU-retlige princip, der kræver, at retten til forsvar overholdes i enhver procedure, der kan føre til, at der pålægges sanktioner. Det følger bl.a. af dette princip, at den klagepunktsmeddelelse, som Kommissionen adresserer til en virksomhed, som den påtænker at pålægge en bøde for overtrædelse af konkurrencereglerne, skal indeholde de væsentlige faktiske forhold, der gøres gældende over for denne virksomhed, såsom de påtalte faktiske omstændigheder, hvorledes disse kvalificeres, og de beviser, Kommissionen støtter sig på, således at nævnte virksomhed er i stand til effektivt at gøre sine argumenter gældende under den administrative procedure, der er indledt mod den (jf. i denne retning dom af 3.9.2009, Papierfabrik August Koehler m.fl. mod Kommissionen, C-322/07 P, C-327/07 P og C-338/07 P, EU:C:2009:500, præmis 35 og 36 og den deri nævnte retspraksis).

68 Som generaladvokaten har anført i punkt 88 i forslaget til afgørelse, kan Kommissionen i den endelige afgørelse ganske vist frit præcisere den retlige kvalificering af de faktiske omstændigheder, som den midlertidigt har lagt til grund i klagepunktsmeddelelsen, under hensyn til de oplysninger, der er fremkommet under den administrative procedure, for enten at

frafalde klagepunkter, som har vist sig at være ugrundede, eller for såvel faktisk som retligt at tilpasse sin argumentation til støtte for de klagepunkter, som den har fastlagt (jf. i denne retning dom af 5.12.2013, SNIA mod Kommissionen, C-448/11 P, ikke trykt i Sml., EU:C:2013:801, præmis 42-44). Dette indebærer imidlertid, at Kommissionen i klagepunktsmeddelelsen skal fremføre enhver retlig kvalificering af de faktiske omstændigheder, som den påtænker at lægge til grund i sin endelige afgørelse.

69 Det følger heraf, at den pågældende virksomheds ret til forsvar kun tilsidesættes som følge af en manglende overensstemmelse mellem klagepunktsmeddelelsen og den endelige afgørelse, hvis et klagepunkt, der er lagt til grund i afgørelsen, ikke var fremført i klagepunktsmeddelelsen, eller hvis det ikke var anført på en måde, der var tilstrækkelig til, at adressaterne for denne meddelelse effektivt kunne gøre deres argumenter gældende under den administrative procedure, der var indledt mod dem.

70 Det følger heraf, at når Kommissionen har til hensigt ikke alene at gøre en samlet og vedvarende overtrædelse, men ligeledes den adfærd, som denne overtrædelse består af, gældende over for adressaterne for en klagepunktsmeddelelse, kræver overholdelsen af disse adressaters ret til forsvar, at Kommissionen i meddelelsen fremfører de oplysninger, der er nødvendige til at give dem mulighed for at forstå, at Kommissionen forfølger dem i medfør af såvel nævnte samlede og vedvarende overtrædelse som hver af de separate overtrædelser.

71 I det foreliggende tilfælde skal det bemærkes, at Retten i den appellerede doms præmis 71-76 anførte retspraksis vedrørende overholdelse af retten til forsvar inden for rammerne af en procedure med henblik på at konstatere en overtrædelse af artikel 101, stk. 1, TEUF, navnlig den retspraksis, der er nævnt i nærværende doms præmis 67 og 68.

72 Efter at have henvist til denne retspraksis i den appellerede doms præmis 208 undersøgte Retten i denne doms præmis 209-217, om appellanterne i klagepunktsmeddelelsen var blevet oplyst om, at Kommissionen anså den samlede og vedvarende overtrædelse for at bestå af forskellige bilaterale aftaler.

73 I denne forbindelse fastslog den i nævnte doms præmis 211 og 212, at begrebet samlet og vedvarende overtrædelse forudsætter, at der er udvist sammenhængende adfærd, og at appellanterne dermed ikke kan gøre gældende, at Kommissionen ændrede sine konklusioner ved ud over den samlede og vedvarende overtrædelse at konstatere flere bilaterale kontakter, eftersom det netop var disse bilaterale kontakter, der udgjorde denne samlede overtrædelse.

74 Som det fremgår af denne doms præmis 219, tog Retten udgangspunkt i forudsætningen om, at hver form for adfærd, der var en del af den samlede og vedvarende overtrædelse, nødvendigvis skulle kvalificeres som en separat overtrædelse. Retten fandt således, at appellanterne måtte forstå, at Kommissionen heraf kunne udlede, at alle de bilaterale kontakter, som var lagt dem til last, og som var nævnt i klagepunktsmeddelelsen, i sig selv udgjorde sådanne separate overtrædelser.

75 Herved begik Retten en retlig fejl. I modsætning til, hvad Retten fastslog i den appellerede doms præmis 211, 212 og 219, idet den i øvrigt implicit blandede begrebet »adfærd« sammen med begrebet »overtrædelse«, kunne appellanterne, eftersom der ikke var nogen klar angivelse i klagepunktsmeddelelsen, nemlig ikke forstå, at Kommissionen ikke alene ville forfølge dem for

den samlede og vedvarende overtrædelse, der var anført i denne meddelelse, men ligeledes for flere separate overtrædelser, der bestod af de bilaterale kontakter, som var nævnt i klagepunktsmeddelelsen.

76 Det følger heraf, at Retten ikke uden at begå en retlig fejl kunne fastslå, at Kommissionen ikke havde tilsidesat appellanternes ret til forsvar, eftersom klagepunktsmeddelelsen ikke indeholdt de væsentligste elementer, som blev gjort gældende over for dem hvad angår de separate overtrædelser, navnlig den påtænkte kvalificering af den adfærd, som de blev foreholdt.

77 Det tredje anbringendes første led skal derfor tiltrædes.

– *Det tredje anbringendes andet led*

78 Med det tredje anbringendes andet led har appellanterne foreholdt Retten at have begået en retlig fejl ved i den appellerede doms præmis 227 at fastslå, at den omtvistede afgørelse var tilstrækkeligt begrundet med hensyn til, at der forelå flere separate overtrædelser.

79 Det skal i denne henseende for det første bemærkes, som Retten anførte i den appellerede doms præmis 222, at det følger af fast retspraksis, at den begrundelse, som kræves i henhold til artikel 296 TEUF, skal tilpasses karakteren af den pågældende retsakt og klart og utvetydigt angive de betragtninger, som den institution, der har udstedt den omtvistede retsakt, har lagt til grund, således at de berørte parter kan få kendskab til grundlaget for den trufne foranstaltning, og således at Unionens retsinstanser kan udøve deres prøvelsesret. Det kræves ikke, at begrundelsen angiver samtlige relevante faktiske og retlige momenter, da spørgsmålet om, hvorvidt en retsakts begrundelse opfylder kravene i artikel 296 TEUF, ikke blot skal vurderes i forhold til ordlyden af retsakten, men ligeledes til den sammenhæng, hvori den indgår, samt under hensyn til alle de retsregler, som gælder på det pågældende område (dom af 10.7.2019, Kommissionen mod Icap m.fl., C-39/18 P, EU:C:2019:584, præmis 23 og den deri nævnte retspraksis).

80 For det andet kan det, som det fremgår af nærværende doms præmis 59-61 og 64, ikke af den omstændighed, at Kommissionen kvalificerede en sammenhængende adfærd som en samlet og vedvarende overtrædelse, udledes, at hver enkelt form for adfærd i sig selv og isoleret set nødvendigvis skal kvalificeres som en separat overtrædelse. Såfremt Kommissionen beslutter at kvalificere den pågældende adfærd som sådan og tilregne appellanterne denne, skal denne institution nemlig også undersøge adfærden individuelt og godtgøre, at den er ulovlig, og at appellanterne er involveret i hver enkelt form for nævnte adfærd.

81 Det følger heraf, at når Kommissionen påtænker at foreholde appellanterne ikke alene at have deltaget i en »samlet og vedvarende overtrædelse«, men ligeledes at foreholde dem flere separate overtrædelser svarende til den adfærd, som denne overtrædelse udgøres af, skal den præcisere og begrunde den retlige kvalificering som separat overtrædelse, som den tillægger hver af disse former for adfærd.

82 I det foreliggende tilfælde anførte Retten i den appellerede doms præmis 224, at begrundelsen for en afgørelse, som Kommissionen har truffet for at sikre anvendelse af konkurrencereglerne, skulle være logisk og navnlig ikke have indre selvmodsigelser, som hindrer forståelsen af de årsager, der ligger til grund for denne afgørelse.

83 I denne sammenhæng fastslog Retten i den appellerede doms præmis 227, at der ikke forelå en uoverensstemmelse i 352. betragtning til den omtvistede afgørelse, for så vidt som Kommissionen heri anførte, at de pågældende kontakter udgjorde individuelle overtrædelser og samtidigt opfyldte kriterierne for en samlet og vedvarende overtrædelse. I dommens præmis 229-232 fastslog Retten, at Kommissionen havde opfyldt sin begrundelsespligt i henhold til artikel 296 TEUF, idet den klart havde anført omfanget og arten af appellanternes adfærd, at den anså den for at udgøre en overtrædelse af artikel 101 TEUF, og at den havde fremlagt beviser, der underbyggede disse konklusioner.

84 Herved begik Retten en retlig fejl. I modsætning til, hvad Retten fastslog, er begrundelsen for konstateringen af flere separate overtrædelser, som appellanterne begik, sådan som denne konstatering fremgår af 352. betragtning til denne afgørelse, nemlig ikke tilstrækkelig. Det fremgår således af denne betragtning, at på grundlag af de faktiske omstændigheder, der er beskrevet i fjerde afsnit i og bilag I til nævnte afgørelse, havde hvert udtryk for den adfærd, som blev udvist over for de berørte kunder, eller som enhver helhed (eller flere helheder) af bilaterale kontakter, konkurrencebegrænsende formål og udgjorde således en overtrædelse af artikel 101 TEUF, uden at Kommissionen imidlertid angav grundene til, at appellanterne efter dennes opfattelse skulle tilregnes hver enkelt form for adfærd, som de ikke alene blev foreholdt som en »samlet og vedvarende overtrædelse«, men ligeledes som flere separate overtrædelser af artikel 101 TEUF.

85 Det følger heraf, at Retten begik en retlig fejl ved at fastslå, at Kommissionen havde opfyldt sin forpligtelse til at begrunde den omtvistede afgørelse, idet den fandt, at appellanterne ud over deres deltagelse i den samlede og vedvarende overtrædelse ligeledes havde deltaget i flere separate overtrædelser.

86 Det tredje anbringendes andet led skal dermed tages til følge, og følgelig skal dette anbringende tiltrædes som helhed.

Det første anbringende

Parternes argumentation

87 Med det første anbringende har appellanterne gjort gældende, at Retten med urette erstattede Kommissionens begrundelse i den omtvistede afgørelse med sin egen, samtidig med at den tiltrådte denne afgørelses konklusion om, at appellanterne havde deltaget i en samlet og vedvarende overtrædelse. Retten tiltrådte i det væsentlige appellanternes argumenter om, at Kommissionen ikke havde påvist, at flere kontakter, som de blev tilregnet, nemlig kontakt 66, 67, 70, 73, 76, 78, 88, 98, 101 og 105, var af konkurrencebegrænsende karakter. I stedet for at undersøge, om konklusionen i den omtvistede afgørelse om en samlet og vedvarende overtrædelse, der bestod af flere separate overtrædelser, af denne årsag var ugrundet, fastslog Retten imidlertid, at alle kontakter, som involverede appellanterne, kunne indgå i en række af indicier, der gjorde det muligt at underbygge kvalificeringen af en sådan samlet og vedvarende overtrædelse, selv om de ikke alle sammen udgjorde påviste konkurrencebegrænsende kontakter.

88 Ved vurderingen af, om Kommissionen havde fremlagt tilstrækkelige beviser med henblik på at kvalificere en adfærd som en samlet og vedvarende overtrædelse, tiltrådte Retten nemlig appellanternes kritik af den omtvistede afgørelse, hvorefter Kommissionen ikke havde påvist, at flere kontakter, som de blev tilregnet, havde konkurrencebegrænsende karakter. Navnlig

anerkendte Retten i den appellerede doms præmis 108, at kontakt 66, 67, 70, 73, 76 og 78 ikke var elementer, som Kommissionen havde lagt til grund for sin afgørelse. I den appellerede doms præmis 159 fastslog den ligeledes, at kontakt 101 ikke kunne indgå i en række af indicier. Desuden anerkendte Retten, at kontakt 88, 98 og 105 ikke var klart godtgjorte. Herved påhvilede det ifølge appellanterne Retten at undersøge, om der var grundlag for den omtvistede afgørelses konklusion om en samlet og vedvarende overtrædelse, der bestod af flere separate overtrædelser. I den omtvistede afgørelse anlagde Kommissionen nemlig ikke en tilgang med anvendelse af en række af indicier, men tog udgangspunkt i hypotesen om, at hver foreholdt kontakt udgjorde en selvstændig overtrædelse, og at disse separate overtrædelser indgik i en samlet plan, som overordnet set udgjorde en samlet og vedvarende overtrædelse. Retten fastslog derimod, at alle de kontakter, som involverede appellanterne, uanset at de ikke alle udgjorde påviste konkurrencebegrænsende kontakter, kunne udgøre en række af indicier, der gjorde det muligt at underbygge kvalificeringen af en samlet og vedvarende overtrædelse.

89 Ved at erstatte Kommissionens begrundelse i den omtvistede afgørelse med sin egen begik Retten således en retlig fejl.

90 Kommissionen har gjort gældende, at det første anbringende er ugrundet.

Domstolens bemærkninger

91 Med det første anbringende har appellanterne foreholdt Retten, at den med urette erstattede Kommissionens begrundelse i den omtvistede afgørelse med sin egen hvad angår vurderingen af, om der forelå en samlet og vedvarende overtrædelse.

92 Det skal i denne henseende bemærkes, at Unionens retsinstanser hverken som led i legalitetskontrollen eller under udøvelse af deres fulde prøvelsesret kan ændre de forhold, der udgør den overtrædelse, som Kommissionen lovligt har konstateret i den omtvistede afgørelse. Ifølge Domstolens praksis kan disse retsinstanser nemlig i forbindelse med legalitetskontrollen i henhold til artikel 263 TEUF ikke sætte deres egen begrundelse i stedet for den, udstederen af den omhandlede retsakt har angivet. Den fulde prøvelsesret, som Retten råder over på grundlag af artikel 31 i forordning nr. 1/2003, vedrører alene dennes vurdering af den bøde, som Kommissionen har pålagt (dom af 26.9.2018, Philips og Philips France mod Kommissionen, C-98/17 P, ikke trykt i Sml., EU:C:2018:774, præmis 50 og den deri nævnte retspraksis).

93 Det skal således efterprøves, om Retten, således som appellanterne har gjort gældende, ændrede de forhold, som udgør den samlede og vedvarende overtrædelse, som Kommissionen konstaterede i den omtvistede afgørelse.

94 Det skal i det foreliggende tilfælde i første række bemærkes, at Rettens analyse af kontakt 66, 67, 70, 73, 76, 78, 88, 98, 101 og 105 i den appellerede doms præmis 108-168 ikke vedrørte disse kontakters konkurrencebegrænsende karakter, men om de kunne indgå i den række af indicier, som skulle godtgøre en overtrædelse med konkurrencebegrænsende formål. I denne henseende bekræftede Retten, at dette var tilfældet med 10 af de 17 kontakter, som appellanterne blev tilregnet (kontakt 62, 63, 65, 88, 89, 95, 98, 100, 105 og 116) i de 15 måneder, hvori de deltog i den omhandlede samlede og vedvarende overtrædelse, og i denne doms præmis 175 udledte den heraf, at Kommissionen uden at begå fejl og uden at tilsidesætte begrundelsespligten, henset til de beviser og indicier, der kunne lægges til grund samlet set, havde kunnet konkludere, at appellanterne havde deltaget i en overtrædelse med »konkurrencebegrænsende formål« af artikel 101 TEUF.

95 I anden række skal det bemærkes, at det i modsætning til, hvad appellanterne har anført, fremgår af den omtvistede afgørelse, at Kommissionen støttede sig på en række af indicier for at påvise den samlede og vedvarende overtrædelse, som den foreholdt dem. Det skal eksempelvis bemærkes, at Kommissionen i 322. betragtning til den omtvistede afgørelse udtrykkeligt anførte, at den for det første skulle angive præcise og samstemmende beviser for at understøtte den sikre overbevisning, at overtrædelsen var blevet begået, men at hvert enkelt af de fremlagte beviser ikke nødvendigvis skulle opfylde disse kriterier i forhold til hvert element af overtrædelsen, og for det andet at det var tilstrækkeligt, at den af institutionen anførte række af indicier, vurderet samlet, opfyldte dette krav.

96 I denne sammenhæng henviste Kommissionen atter udtrykkeligt til denne række af indicier i 220., 325., 334. og 425. betragtning til den omtvistede afgørelse.

97 Det kan dermed ikke gøres gældende, at Retten under henvisning til en række af indicier erstattede Kommissionens begrundelse i den omtvistede afgørelse med sin egen. Tværtimod bekræftede den i det væsentlige, at Kommissionens tilgang, som bestod i at støtte sig på en række af indicier med henblik på at påvise en samlet og vedvarende overtrædelse, var i overensstemmelse med retspraksis vedrørende beviset for en overtrædelse i henhold til artikel 101 TEUF.

98 Det første anbringende skal derfor forkastes som ugrundet.

Det andet anbringende

99 Appellanternes andet anbringende består af to led.

Det andet anbringendes første led

– *Parternes argumenter*

100 Det andet anbringendes første led vedrører det forhold, at Retten begik en retlig fejl, da den fastslog, at appellanterne havde deltaget i en samlet og vedvarende overtrædelse fra den 25. juli 2007 til den 29. oktober 2008.

101 For det første har appellanterne gjort gældende, at de konkurrencebegrænsende kontakter, henset til Rettens praksis, tidsmæssigt skal ligge tilstrækkeligt tæt på hinanden til, at der kan konstateres en samlet og vedvarende overtrædelse. I dom af 26. september 2018, Infineon Technologies mod Kommissionen (C-99/17 P, EU:C:2018:773, præmis 50-52), fastslog Domstolen på samme måde, at det med hensyn til varer, hvis priser blev fastsat årligt, var passende at efterprøve, om Kommissionen havde godtgjort i hvert fald årlige tilfælde med de pågældende virksomheders deltagelse i kartellet.

102 I den appellerede dom vurderede Retten ikke, om appellanterne, henset til de ikke-beviste kontakter, havde deltaget uafbrudt i overtrædelsen. I denne doms præmis 198 anførte Retten, at visse af de 17 kontakter, som blev tilregnet appellanterne, ikke var godtgjort. I nævnte doms præmis 108 anerkendte Retten navnlig, at Kommissionen ikke udledte nogen konklusion vedrørende kontakt 66, 67, 70, 73, 76 og 78, som kun fremgår af bilag I til den omtvistede

afgørelse og således ikke ses i denne afgørelses begrundelse, hvilket skulle have foranlediget Retten til at fastslå, at appellanterne i en periode på ca. fem måneder ikke havde haft noget konkurrencebegrænsende kontakt.

103 Retten analyserede imidlertid ikke, om et interval på ca. fem måneder uden påviste konkurrencebegrænsende kontakter, henset til markedets reelle funktionsmåde, rejste tvivl om appellanternes deltagelse i den omhandlede samlede og vedvarende overtrædelse. Eftersom Retten ikke udledte konsekvenserne af sine egne konstateringer, begik den således en retlig fejl.

104 Kommissionen har bestridt denne argumentation.

– *Domstolens bemærkninger*

105 Med det andet anbringendes første led har appellanterne gjort gældende, at Retten begik en retlig fejl, da den fastslog, at de havde deltaget i en samlet og vedvarende overtrædelse fra den 25. juli 2007 til den 29. oktober 2008, uden at den tog hensyn til sine egne konstateringer om, at der var et interval på ca. fem måneder mellem to af de kontakter, som appellanterne havde deltaget i.

106 Det skal i denne henseende fremhæves, at en virksomhed kan have deltaget direkte i kun en del af den konkurrencebegrænsende adfærd, som den samlede og vedvarende overtrædelse består af, men have haft kendskab til al den øvrige konkurrencebegrænsende adfærd, som de øvrige karteldeltagere havde planlagt eller foretaget med de samme mål for øje, eller med rimelighed kunnet forudse dem og været indstillet på at løbe den dermed forbundne risiko. I et sådant tilfælde kan Kommissionen med føje pålægge denne virksomhed ansvaret for hele den samlede konkurrencebegrænsende adfærd, som en sådan overtrædelse består af, og hermed overtrædelsen i sin helhed (dom af 6.12.2012, Kommissionen mod Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, præmis 43 og den deri nævnte retspraksis).

107 Det følger ligeledes heraf, at der i et sådant tilfælde kun kan tages hensyn til den omstændighed, at en virksomhed ikke har deltaget i samtlige de elementer, som skal være til stede, for at der er tale om et kartel, eller at den kun har spillet en mindre rolle i de elementer, som den har deltaget i, ved vurderingen af overtrædelsens grovhed og i givet fald ved fastlæggelsen af bøden (jf. i denne retning dom af 26.9.2018, Infineon Technologies mod Kommissionen, C-99/17 P, EU:C:2018:773, præmis 54).

108 I forbindelse med en overtrædelse, der strækker sig over flere år, forbliver det forhold, at kartellet viser sig under forskellige tidspunkter, der kan adskilles af længere eller kortere mellemrum, endvidere uden betydning for, at dette kartel eksisterer, for så vidt som de forskellige handlinger, der er en del af denne overtrædelse, forfølger et eneste formål og er omfattet af en samlet og vedvarende overtrædelse (dom af 21.9.2006, Technische Unie mod Kommissionen, C-113/04 P, EU:C:2006:593, præmis 169).

109 I det foreliggende tilfælde skal det bemærkes, at Retten i den appellerede doms præmis 176-200 undersøgte appellanternes argument om manglende beviser for den af Kommissionen konstaterede samlede og vedvarende overtrædelse.

110 Retten anførte indledningsvis i denne doms præmis 178-181 relevant retspraksis vedrørende Kommissionens forpligtelser med hensyn til beviset for en samlet og vedvarende overtrædelse. I den nævnte doms præmis 186 fremhævede den herefter hvad angår spørgsmålet om, hvorvidt

Kommissionen skulle vurdere, om de perioder, der adskilte kontakterne, var tilstrækkelig korte til at påvise en samlet og vedvarende overtrædelse, at det forhold, at beviset for en samlet og vedvarende overtrædelse ikke ses i bestemte perioder, ikke er til hinder for, at overtrædelsen anses for at foreligge i en periode, der samlet set er længere end disse, såfremt en sådan konstatering hviler på objektive og samstemmende indicier.

111 Endelig fastslog Retten i den appellerede doms præmis 198 hvad nærmere bestemt angår antallet af appellanternes angivelige kontakter, at appellanternes antal af kontakter, selv under hensyntagen til den omstændighed, at visse kontakter ikke var godtgjort med sikkerhed, ikke kunne kvalificeres som mindre.

112 Retten kan således ikke foreholdes, at den ikke tog hensyn til et eventuelt interval på ca. fem måneder mellem de to nævnte kontakter.

113 For det første fastslog Retten i den appellerede doms præmis 187, at den længste periode uden godtgjorte kontakter kun var på tre måneder.

114 For det andet fastslog Retten i modsætning til, hvad appellanterne har anført, ikke i den appellerede doms præmis 198, at visse kontakter ikke var påvist. Retten omtalte alene det tilfælde, hvor visse af de kontakter, som blev tilregnet appellanterne, ikke var godtgjort med sikkerhed, og udledte netop heraf, ved sammenligning med andre karteldeltageres omstændigheder, at der selv i dette tilfælde ikke var tvivl om appellanternes deltagelse i den samlede og vedvarende overtrædelse.

115 For det tredje skal det hvad nærmere bestemt angår kontakt 66, 67, 70, 73, 76 og 78 bemærkes, at det manglende bevis for konkurrencebegrænsende kontakter i visse bestemte perioder ikke er til hinder for at konstatere en samlet og vedvarende overtrædelse, såfremt en sådan konstatering hviler på objektive og samstemmende indicier, og de forskellige handlinger i denne overtrædelse forfølger et eneste formål på de betingelser, der er præciseret i nærværende doms præmis 108.

116 Det var netop dette ræsonnement, som Retten med føje fulgte. I den appellerede doms præmis 188-195 fastslog den således, at Kommissionen på korrekt vis havde påvist, at appellanterne havde kendskab til et fælles mål, og at de forsætligt havde bidraget til kartellets økonomiske og konkurrencebegrænsende formål.

117 På denne baggrund kan et interval på ca. fem måneder mellem to af de kontakter, hvori appellanterne deltog, selv hvis intervallet antages at være godtgjort, ikke rejse tvivl om deres deltagelse i den omhandlede samlede og vedvarende overtrædelse.

118 Appellanterne kan under alle omstændigheder ikke udlede et argument af dom af 26. september 2018, Infineon Technologies mod Kommissionen (C-99/17 P, EU:C:2018:773), med henblik på at anføre, at Retten skulle have efterprøvet, om et interval på ca. fem måneder uden godtgjorte konkurrencebegrænsende kontakter rejste tvivl om deres deltagelse i den angivelige samlede og vedvarende overtrædelse. Mens denne doms præmis 50-52 vedrører analysen af de særlige omstændigheder i den pågældende sag, bemærkede Domstolen i nævnte doms præmis 53 nemlig, at i forbindelse med en overtrædelse, der har en vis varighed, er den omstændighed, at kartellet viser sig under forskellige perioder, som kan adskilles af længere eller kortere mellemrum, fortsat uden betydning for, at dette kartel eksisterer, eftersom de forskellige handlinger, der er en del af denne overtrædelse, forfølger et enkelt formål og er omfattet af en samlet og vedvarende overtrædelse.

119 Dermed skal det andet anbringendes første led forkastes som ugrundet.

Det andet anbringendes andet led

– *Parternes argumentation*

120 Med det andet anbringendes andet led har appellanterne foreholdt Retten, at den tilsidesatte sin begrundelsespligt, idet den støttede den appellerede dom på usammenhængende grunde. Den appellerede doms begrundelse er nemlig internt usammenhængende hvad angår deres deltagelse i den samlede og vedvarende overtrædelse. Konstateringen i denne doms præmis 187 om, at der generelt ikke var længere end en måned mellem de fleste individuelle kontakter, er i strid med konstateringen i nævnte doms præmis 108, hvorefter kontakt 66, 67, 70, 73, 76 og 78 ikke var godtgjort. Såfremt disse kontakter ikke lægges til grund, må det nemlig heraf udledes, at der var en afbrydelse af kontakterne i en periode på ca. fem måneder.

121 Kommissionen har anført, at det andet anbringendes andet led er ugrundet.

– *Domstolens bemærkninger*

122 Med det andet anbringendes andet led har appellanterne foreholdt Retten, at den tilsidesatte sin begrundelsespligt, idet den støttede den appellerede dom på usammenhængende grunde.

123 Det er i denne henseende tilstrækkeligt at bemærke, at Retten i den appellerede doms præmis 187 fastslog, at »[appellanterne] deltog i talrige kontakter over en periode på 15 måneder[, at] der ikke var mere end en måned mellem de fleste kontakter[, at appellanterne] nogle gange deltog i flere kontakter i løbet af samme måned, [og at den] længste periode uden godtgjorte kontakter kun [var] på tre måneder«.

124 Det ses således, at denne konstatering er generel, og at den ikke kan anses for at betyde, at intet interval mellem hver kontakt, som appellanterne deltog i, var længere end en måned.

125 Det andet anbringendes andet led er således støttet på en urigtig læsning af den appellerede dom og skal derfor forkastes som ugrundet.

126 Dermed skal det andet anbringende i sin helhed forkastes som ugrundet.

Det fjerde anbringende

127 Det fjerde anbringende består af tre led.

Parternes argumentation

– *Det fjerde anbringendes første led*

128 Med det fjerde anbringendes første led har appellanterne foreholdt Retten, at den tilsidesatte det princip, som er udtrykt i retningslinjerne for beregning af bøder, om, at afsætningens værdi skal afspejle overtrædelsens og de enkelte deltagende virksomheders økonomiske betydning og dermed proportionalitetsprincippet og ligebehandlingsprincippet.

129 Appellanterne har gjort gældende, at Quanta Storage Inc. (herefter »Quanta«) under varigheden af den angivelige overtrædelse fremstillede optiske diskdrev, der efterfølgende blev solgt som mærket Sony Optiarc. I medfør af aftaler om indtægtsfordeling mellem appellanterne og Quanta skulle appellanterne overføre den omsætning til Quanta, som svarede til de varer, som denne havde designet og fremstillet. I den omtvistede afgørelse anvendtes en dobbelttælling af disse indtægter, idet de både blev tillagt appellanterne og Quanta.

130 Retten forkastede imidlertid appellanternes argument om, at de samme indtægter var blevet talt med to gange i den omtvistede afgørelse. Den forkastede ligeledes deres argument om, at denne dobbelttælling var i strid med ligebehandlingsprincippet og proportionalitetsprincippet, eftersom den medførte, at appellanterne blev pålagt en bøde, som uberettiget forhøjede deres andel i afsætningens værdi.

131 I retningslinjerne for beregning af bøder defineres afsætningens værdi som en værdi, der i tilstrækkelig grad skal afspejle både overtrædelsens og de enkelte deltagende virksomheders økonomiske betydning. Domstolen har bekræftet denne fortolkning af afsætningens værdi, som er i overensstemmelse med de principper, der er nævnt i den foregående præmis, og i visse sager har Kommissionen forsøgt at undgå en sådan dobbelttælling.

132 For at forkaste appellanternes argument fastslog Retten i den appellerede doms præmis 245, at den af appellanterne foreslåede metode ville undergrave effektiviteten af forbuddet mod karteller, fordi det følgelig ville være tilstrækkeligt for de pågældende virksomheder at gå sammen med en karteldeltager for at opnå en nedsættelse af deres bøde. Denne begrundelse foranledigede Retten til at tiltræde en dobbelttælling af afsætningens værdi, hvilket udgør en retlig fejl og en tilsidesættelse af de nævnte principper.

133 Kommissionen har gjort gældende, at det fjerde anbringendes første led skal afvises. Det følger af artikel 256 TEUF, artikel 58, stk. 1, i statutten for Den Europæiske Unions Domstol og af artikel 168, stk. 1, litra d), i Domstolens procesreglement, at appelskriftet præcist skal angive, hvilke elementer der anfægtes i den dom, som en appellant påstår ophævet. Det fjerde anbringendes første led består i virkeligheden blot i en begæring om fornyet behandling af stævningen for Retten, uden at der angives nogen specifik fejl i den appellerede dom, hvilket ligger uden for Domstolens kompetence.

134 Det fjerde anbringendes første led er under alle omstændigheder ugrundet og uvirksomt.

– *Det fjerde anbringendes andet led*

135 Det fjerde anbringendes andet led vedrører en tilsidesættelse af begrundelsespligten, for så vidt som Retten undlod at besvare appellanternes argument om, at dobbelttællingen af afsætningens værdi retsstridigt forøgede den angivelige overtrædelses økonomiske betydning og derfor den bøde, som de blev pålagt.

136 I henhold til denne forpligtelse skulle Retten i tilstrækkelig grad besvare alle de af appellanterne fremførte argumenter. Rettens begrundelse kan kun fremgå indirekte, hvis de berørte parter kan få kendskab til begrundelsen for, at Retten ikke har godtaget deres argumenter.

137 Retten besvarede ikke appellanternes argumenter og anførte blot generelle betragtninger, som ikke direkte besvarede disse argumenter og navnlig argumentet om dobbelttælling af indtægterne fra afsætningen af optiske diskdrev.

138 Kommissionen har gjort gældende, at det fjerde anbringendes andet led er ugrundet, og at det er uvirksomt.

– *Det fjerde anbringendes tredje led*

139 Med det fjerde anbringendes tredje led har appellanterne gjort gældende, at Retten begik en retlig fejl ved at forkaste deres argument om, at Kommissionen ikke begrundede, at den i deres tilfælde fraveg sin praksis, som består i at undgå dobbelttælling, skønt den i sine tidligere afgørelser havde taget hensyn til afsætningens værdi med henblik på beregningen af bøden, idet denne værdi afspejler overtrædelsens økonomiske værdi.

140 Kommissionen har gjort gældende, at det fjerde anbringendes tredje led skal forkastes som ugrundet og uvirksomt.

Domstolens bemærkninger

141 Med det fjerde anbringendes tre led, som skal undersøges samlet, har appellanterne gjort gældende, at Retten begik en retlig fejl og tilsidesatte ligebehandlingsprincippet, proportionalitetsprincippet og sin begrundelsespligt, idet den tiltrådte størrelsen af den bøde, som var blevet pålagt på grundlag af de samme indtægter som dem, der havde tjent til at beregne størrelsen af den bøde, som Quanta var blevet pålagt, hvilket selskab designede og fremstillede optiske diskdrev, der blev solgt som mærket Sony Optiarc i henhold til aftaler om indtægtsfordeling.

142 Det skal indledningsvis bemærkes, at det fremgår implicit, men klart af appelskriftet, at appellanterne har sigtet til den appellerede doms præmis 237-250, hvilket de i øvrigt har bekræftet i replikken. Anbringendet kan således antages til realitetsbehandling.

143 Med hensyn til realiteten skal det indledningsvis bemærkes, at Retten i den appellerede doms præmis 238 fastslog, at appellanternes argument om, at Kommissionen havde talt afsætningen til Dell med to gange, var uforståeligt, idet alene appellanterne modtog indtægter fra Dell.

144 I denne doms præmis 239-243 anførte Retten derefter gældende retspraksis vedrørende Kommissionens fastlæggelse af størrelsen af bøder for en overtrædelse af Unionens konkurrenceret.

145 Endelig fastslog Retten i det væsentlige, at Kommissionen i den omtvistede afgørelse havde overholdt den beregningsmetode, der er fastsat i retningslinjerne for beregning af bøder. I denne henseende fastslog den i nævnte doms præmis 244, at når Kommissionen søgte værdien af afsætningen af de varer, som var direkte eller indirekte forbundet med overtrædelsen, var det logisk, at den anvendte appellanternes direkte afsætning til Dell som grundlag for beregningen af bødens størrelse.

146 Hvad nærmere bestemt angår argumentet om dobbelttælling af indtægterne præciserede Retten i den appellerede doms præmis 245, at den af appellanterne foreslåede metode, som bestod i at fratrække de indtægter, som blev viderebetalt til Quanta, i de indtægter, som appellanterne havde opnået fra Dell, skadede effektiviteten af forbuddet mod karteller, for så vidt som det var tilstrækkeligt, at karteldeltagerne gik sammen for at opnå en nedsættelse af deres bøde.

147 Hvad angår proportionalitetsprincippet og ligebehandlingsprincippet tilføjede Retten i den appellerede doms præmis 246 og 247, at appellanternes adfærd ikke var grundlæggende anderledes end adfærden hos de andre modtagere af den omtvistede afgørelse, såvel med hensyn til den omstændighed, at de havde udvekslet oplysninger, navnlig om priser, som med hensyn til hyppigheden af disse udvekslinger. Retten konkluderede på denne baggrund, at den omtvistede afgørelse hverken var i strid med disse principper eller med retningslinjerne for beregning af bøder.

148 I første række skal det hvad angår appellanternes argumenter om en tilsidesættelse af begrundelsespligten bemærkes, at det følger af fast retspraksis, at den pligt til at begrunde domme, der påhviler Retten i medfør af artikel 36 og artikel 53, stk. 1, i statutten for Den Europæiske Unions Domstol, ikke pålægger den at foretage en udtømmende gennemgang af hvert enkelt af de argumenter, der er fremført af parterne i sagen. Begrundelsen kan således fremgå indirekte, forudsat at de berørte parter kan få kendskab til den begrundelse, som Retten støtter sig på, og således at Domstolen kan råde over de oplysninger, der er nødvendige for, at den kan udøve sin prøvelsesret inden for rammerne af en appel (dom af 25.11.2020, Kommissionen mod GEA Group, C-823/18 P, EU:C:2020:955, præmis 42 og den deri nævnte retspraksis).

149 Begrundelsen i den appellerede doms præmis 237-250 er i overensstemmelse med de krav, der er anført i den foregående præmis. Retten undersøgte nemlig alle appellanternes klagepunkter med hensyn til beregning af bøden og anførte grundene til, at den forkastede disse. Navnlig undersøgte Retten udsagnet om dobbelttælling i den appellerede doms præmis 237 og 238 og anførte således grundene til, at den forkastede disse klagepunkter.

150 I anden række begik Retten ikke en retlig fejl, da den fastslog, at Kommissionen ikke havde fraveget den metode, der er fastsat i retningslinjerne for beregning af bøder.

151 Retten anførte nemlig korrekt, at Kommissionen i overensstemmelse med denne metode bl.a. havde støttet sin beregning af den bøde, som appellanterne blev pålagt, på værdien af afsætningen af de varer, som overtrædelsen direkte eller indirekte vedrørte.

152 Retten fastslog ligeledes med føje, at den af appellanterne foreslåede metode, der ikke var baseret på afsætningens værdi, men alene på indtægterne fra den direkte afsætning, skadede effektiviteten af forbuddet mod karteller og således ikke kunne anses for at gøre det muligt at afspejle overtrædelsens økonomiske betydning.

153 I tredje række skal det med hensyn til ligebehandlingsprincippet bemærkes, at det følger af fast retspraksis, at dette princip er et grundlæggende princip i EU-retten, som er fastslået i artikel 20 og 21 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder. Dette princip kræver, at ensartede situationer ikke må behandles forskelligt, og forskellige situationer ikke behandles ens, medmindre forskelsbehandlingen er objektivt begrundet (dom af 25.11.2020, Kommissionen mod GEA Group, C-823/18 P, EU:C:2020:955, præmis 58 og den deri nævnte retspraksis).

154 I det foreliggende tilfælde fastslog Retten i den appellerede doms præmis 246, at appellanternes adfærd ikke var grundlæggende anderledes end adfærden hos de andre modtagere af den omtvistede afgørelse, såvel med hensyn til den omstændighed, at de havde udvekslet oplysninger, navnlig om priser, som med hensyn til hyppigheden af disse udvekslinger. På denne baggrund fastslog den i denne doms præmis 247, at denne afgørelse ikke var i strid med ligebehandlingsprincippet.

155 I modsætning til, hvad appellanterne har anført, er denne konklusion ikke behæftet med en retlig fejl. Det følger nemlig af den appellerede doms præmis 246 og 247, at Retten med føje i det væsentlige konstaterede, at Kommissionen havde anvendt den samme metode til bødeberegning for alle de berørte virksomheder, som var støttet på en hensyntagen til afsætningens værdi, og at de af appellanterne anførte omstændigheder, som efter deres opfattelse begrundede anvendelsen af en anden beregningsmetode, ikke kan påvirke denne konstatering.

156 I fjerde række skal det med hensyn til proportionalitetsprincippet bemærkes, at det ifølge Domstolens faste praksis ikke tilkommer denne, når den træffer afgørelse vedrørende retlige spørgsmål under en appelsag, af billighedsgrunde at omgøre det skøn, som Retten har udøvet under sin fulde prøvelsesret vedrørende størrelsen af de bøder, som pålægges virksomheder på grund af disses overtrædelse af EU-retten. Det er således kun i det omfang, at Domstolen måtte finde, at sanktionens størrelse ikke blot er upassende, men også så overdreven, at den bliver uforholdsmæssig, at det skal fastslås, at Retten begik en retlig fejl på grund af den upassende karakter af en bødes størrelse (dom af 30.5.2013, Quinn Barlo m.fl. mod Kommissionen, C-70/12 P, ikke trykt i Sml., EU:C:2013:351, præmis 57 og den deri nævnte retspraksis, og af 26.9.2018, Philips og Philips France mod Kommissionen, C-98/17 P, ikke trykt i Sml., EU:C:2018:774, præmis 107).

157 Appellanterne har ikke godtgjort grundene til, at den bøde, som de blev pålagt, var så overdreven, at den var uforholdsmæssig.

158 Det følger af det ovenstående, at det fjerde anbringende skal forkastes i sin helhed som ugrundet.

Om ophævelsen af den appellerede dom

159 Som det fremgår af analysen af appellanternes tredje anbringende i nærværende doms præmis 55-86, begik Retten retlige fejl.

160 På denne baggrund skal den appellerede dom ophæves.

Søgsmålet for Retten

161 I henhold til artikel 61, stk. 1, i statutten for Den Europæiske Unions Domstol ophæver Domstolen den af Retten trufne afgørelse, hvis appellanterne gives medhold. Domstolen kan i denne forbindelse enten selv træffe endelig afgørelse, hvis sagen er moden til påkendelse, eller hjemvise den til Retten til afgørelse.

162 I det foreliggende tilfælde skal der træffes endelig afgørelse i sagen, som er moden til påkendelse.

163 Som det fremgår af nærværende doms præmis 33, fremsatte appellanterne to anbringender til støtte for deres søgsmål for Retten.

164 Inden for rammerne af det første anbringende for Retten gjorde appellanterne med hensyn til deres deltagelse i de separate overtrædelser, som indgik i den samlede og vedvarende overtrædelse, de blev tilregnet, gældende, at Kommissionen ikke fremsatte denne konstatering under den administrative procedure, og at det udgjorde en tilsidesættelse af deres ret til forsvar, at den blev fremsat for første gang i den omtvistede afgørelse. Denne afgørelse er ligeledes behæftet med en begrundelsesmangel hvad angår konstateringen af disse separate overtrædelser.

165 Med hensyn til klagepunktet om en tilsidesættelse af begrundelsespligten skal det fastslås, at Kommissionen af de grunde, der er anført i nærværende doms præmis 78-90, ikke begrundede sin afgørelse hvad angår appellanternes deltagelse i de nævnte separate overtrædelser, som indgik i den samlede og vedvarende overtrædelse, de blev tilregnet.

166 Uden at det er fornødent at undersøge de øvrige argumenter, som er fremført inden for rammerne af det første anbringende, som appellanterne fremsatte til støtte for deres søgsmål, skal dette anbringende således tiltrædes, for så vidt som Kommissionen herved blev foreholdt, at den ikke havde givet en tilstrækkelig begrundelse for den omtvistede afgørelse med hensyn til appellanternes deltagelse i disse separate overtrædelser.

167 Henset til det ovenstående, i lyset af præciseringerne i nærværende doms præmis 55-58, skal den omtvistede afgørelses artikel 1, litra g), annulleres, for så vidt som det heri konstateres, at appellanterne havde tilsidesat artikel 101 TEUF og EØS-aftalens artikel 53 ved at deltage i flere separate overtrædelser.

168 Med det andet anbringende for Retten gjorde appellanterne inden for rammerne af dette anbringendes første led gældende, at Kommissionen havde pålagt dem en bøde beregnet på grundlag af de indtægter fra Dell, som var blevet overført til Quanta i medfør af de gældende aftaler om indtægtsfordeling mellem appellanterne og Quanta. Med det andet led gjorde appellanterne gældende, at Kommissionen, for så vidt som der i den omtvistede afgørelse ikke blev taget hensyn til, at deres adfærd var væsentligt begrænset i forhold til visse andre modtagere, tilsidesatte ligebehandlingsprincippet og proportionalitetsprincippet, artikel 23, stk. 3, i forordning nr. 1/2003 og retningslinjerne for beregning af bøder.

169 For det første skal det hvad angår det andet anbringendes første led fastslås, at den omtvistede afgørelse med hensyn til metoden til beregning af bøden af de grunde, der er anført i nærværende doms præmis 141-158, hverken tilsidesatte ligebehandlingsprincippet og proportionalitetsprincippet eller retningslinjerne for beregning af bøder.

170 For det andet tiltræder Domstolen med hensyn til det andet led den begrundelse, som Retten anførte i den appellerede doms præmis 253-264. På baggrund af det i disse præmisser anførte og af de grunde, der er anført i nærværende doms foregående præmis, skal det andet anbringende således forkastes.

171 Under anvendelse af den fulde prøvelsesret, som Domstolen anerkendes at have i henhold til artikel 261 TEUF og artikel 31 i forordning nr. 1/2003, skal der ligeledes tages stilling til størrelsen af den bøde, som bør pålægges appellanterne (dom af 21.1.2016, Galp Energía España m.fl. mod Kommissionen, C-603/13 P, EU:C:2016:38, præmis 87 og den deri nævnte retspraksis).

172 Det skal i denne henseende bemærkes, at Domstolen, når den træffer endelig afgørelse i tvisten i henhold til artikel 61, stk. 1, andet afsnit, i statutten for Den Europæiske Unions Domstol, har beføjelse til inden for rammerne af udøvelsen af sin fulde prøvelsesret at anlægge sin egen vurdering i stedet for Kommissionens og derfor ophæve, nedsætte eller forhøje den pålagte bøde eller tvangsbøde (dom af 21.1.2016, Galp Energía España m.fl. mod Kommissionen, C-603/13 P, EU:C:2016:38, præmis 88 og den deri nævnte retspraksis).

173 Med henblik på at fastsætte størrelsen af den bøde, som skal pålægges, tilkommer det Domstolen selv at vurdere de konkrete omstændigheder i sagen og den omhandlede overtrædelses art (dom af 21.1.2016, Galp Energía España m.fl. mod Kommissionen, C-603/13 P, EU:C:2016:38, præmis 89 og den deri nævnte retspraksis).

174 Dette indebærer, at Domstolen i henhold til artikel 23, stk. 3, i forordning nr. 1/2003 for hver virksomhed, der pålægges sanktioner, tager hensyn til grovheden af den omhandlede overtrædelse og varigheden heraf under overholdelse af navnlig begrundelsespligten, proportionalitetsprincippet, princippet om individuelle sanktioner og ligebehandlingsprincippet, og uden at Domstolen er bundet af de vejledende bestemmelser, som Kommissionen har fastsat i sine retningslinjer, selv om de sidstnævnte kan være vejledende for Unionens retsinstanser, når de udøver deres fulde prøvelsesret (dom af 21.1.2016, Galp Energía España m.fl. mod Kommissionen, C-603/13 P, EU:C:2016:38, præmis 90 og den deri nævnte retspraksis).

175 I det foreliggende tilfælde fastslår Domstolen, at ingen af de oplysninger, som appellanterne har påberåbt sig i nærværende sag, og intet hensyn til den offentlige orden begrunder, at den anvender sin fulde prøvelsesret til at nedsætte den bøde, der er nævnt i den omtvistede afgørelses artikel 2, litra g).

176 Henset til samtlige ovenstående betragtninger annulleres den omtvistede afgørelses artikel 1, litra g), for så vidt som det heri fastslås, at appellanterne tilsidesatte artikel 101 TEUF og EØS-aftalens artikel 53 ved at deltage i flere separate overtrædelser, og i øvrigt frifindes Kommissionen.

Sagsomkostninger

177 I henhold til procesreglementets artikel 184, stk. 2, træffer Domstolen afgørelse om sagsomkostningerne, såfremt appellen tages til følge, og Domstolen selv endeligt afgør sagen.

178 Ifølge procesreglementets artikel 138, stk. 1, som i medfør af dets artikel 184, stk. 1, ligeledes finder anvendelse i appelsager, pålægges det den tabende part at betale sagsomkostningerne, hvis der er nedlagt påstand herom. Reglementets artikel 138, stk. 3, præciserer, at hvis hver af parterne

henholdsvis taber eller vinder på et eller flere punkter, bærer hver part sine egne omkostninger. Domstolen kan dog, hvis dette efter omstændighederne findes begrundet, beslutte, at en part, ud over at bære sine egne omkostninger, skal betale en del af modpartens omkostninger.

179 I det foreliggende tilfælde har appellanterne nedlagt påstand om, at Kommissionen tilpligtes at betale sagsomkostningerne i forbindelse med sagen i første instans og appelsagen, og denne institution har tabt appelsagen og delvist sagen i første instans. Appellanterne har delvist tabt sagen i første instans.

180 Når dette er sagt, er Domstolen ud fra sagens konkrete omstændigheder af den opfattelse, at Kommissionen foruden at bære sine egne omkostninger i sagen i første instans og i appelsagen bør pålægges også at betale samtlige omkostninger, som appellanterne har afholdt i forbindelse med denne appel, samt halvdelen af deres omkostninger i sagen i første instans. Appellanterne bærer halvdelen af deres egne omkostninger i sagen i første instans.

På grundlag af disse præmisser udtaler og bestemmer Domstolen (Fjerde Afdeling):

1) **Dommen afsagt af Den Europæiske Unions Ret den 12. juli 2019, Sony Optiarc og Sony Optiarc America mod Kommissionen (T-763/15, ikke trykt i Sml., EU:T:2019:517), ophæves.**

2) **Artikel 1, litra g), i Kommissionens afgørelse C(2015) 7135 final af 21. oktober 2015 om en procedure efter artikel 101 TEUF og artikel 53 i EØS-aftalen (sag AT.39639 – Optiske diskdrev) annulleres, for så vidt som det heri fastslås, at Sony Optiarc Inc. og Sony Optiarc America Inc. har tilsidesat artikel 101 TEUF og artikel 53 i aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde af 2. maj 1992 ved fra den 25. juli 2007 til den 29. oktober 2008 og fra den 25. juli til den 31. oktober 2007 at deltage i flere separate overtrædelser.**

3) **I øvrigt frifindes Europa-Kommissionen.**

4) **Kommissionen bærer sine egne omkostninger i forbindelse med såvel sagen i første instans som appelsagen og betaler samtlige de omkostninger, som Sony Optiarc Inc. og Sony Optiarc America Inc. har afholdt i forbindelse med denne appel, og halvdelen af de omkostninger, som de har afholdt i første instans.**

5) **Sony Optiarc Inc. og Sony Optiarc America Inc. bærer halvdelen af deres egne omkostninger i sagen i første instans.**

Underskrifter